

Отримано: 27 лютого 2020 р.

Прорецензовано: 02 березня 2020 р.

Прийнято до друку: 05 березня 2020 р.

e-mail: stukant23@gmail.com

DOI: 10.25264/2311-5149-2020-16(44)-97-101

Стукан Т. М. Особливості використання неформальних форм інвестування аграрними підприємствами в умовах цифрового сільського господарства. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, березень 2020. № 16(44). С. 97–101.

УДК: 330.322:338.43: [63:004]

JEL-класифікація: E22, E26, O31

Стукан Тетяна Миколаївна,
аспірант, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕФОРМАЛЬНИХ ФОРМ ІНВЕСТУВАННЯ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

У статті розкрито суть та досліджено стан інноваційного забезпечення аграрних підприємств через використання неформальних форм інвестування. Проаналізовано стан новітніх технологій та інноваційних рішень щодо покращення виробничо-господарської діяльності суб'єктів господарювання. Досліджено сильні та слабкі сторони впровадження інновацій агроформуваннями. Проаналізовано стан впровадження цифрових технологій як одного із механізмів, що впливає на ефективність, результативність, вартість та якість виробничо-господарської діяльності підприємства. Доведено, що цифровізація для агроформувань є індустріальною платформою, яка дає можливість створити високотехнологічне виробництво, модернізувати процеси за допомогою інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій. Розглянуто сутність однієї із форм неформального залучення інвестиційних коштів через бізнес-ангелів. Розкрито значення п'яти видів бізнес-ангелів, що найчастіше зустрічаються в практиці: підприємницькі, професійні, корпоративні, ентузіасти, мікроменеджери. Визначено способи та критерії, за якими бізнес-ангели обирають суб'єкта господарювання для фінансування його діяльності. Описано найуспішніші проекти, які отримали інвестування від бізнес-ангелів та перетворилися на найбільші корпорації світу.

Ключові слова: інноваційне забезпечення, розвиток, неформальні форми інвестування, бізнес-ангели, цифрове сільське господарство, цифровізація.

Стукан Татьяна Николаевна,
аспірант, ГВУЗ «Херсонский государственный аграрный университет»

ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ НЕФОРМАЛЬНЫХ ФОРМ ИНВЕСТИРОВАНИЯ АГРАРНЫМИ ПРЕДПРИЯТИЯМИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОГО СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА

В статье раскрыта суть и исследовано состояние инновационного обеспечения аграрных предприятий через использование неформальных форм инвестирования. Проанализировано состояние современных технологий и инновационных решений по улучшению производственно-хозяйственной деятельности субъектов хозяйствования. Исследованы сильные и слабые стороны внедрения инноваций агроформированиями. Проанализировано состояние внедрения цифровых технологий, как одного из механизмов, благодаря которому внедрение новейших технологий положительно влияет на эффективность, результативность, стоимость и качество производственной деятельности предприятия. Доказано, что цифровизация для агроформирований является индустриальной платформой, которая дает возможность создать высокотехнологичное производство, модернизировать процессы с помощью информационно-коммуникационных и цифровых технологий. Рассмотрена сущность одной из форм неформального привлечения инвестиционных средств через бизнес-ангелов. Раскрыто значение пяти видов бизнес-ангелов, которые чаще всего встречаются в практике: предпринимательские, профессиональные, корпоративные, энтузиасты, микроменеджеры. Определены способы и критерии, по которым бизнес-ангелы выбирают субъекта хозяйствования для финансирования его деятельности. Описаны самые успешные проекты, которые получили инвестирование от бизнес-ангелов и превратились в крупнейшие корпорации мира.

Ключевые слова: инновационное обеспечение, развитие, неформальные формы инвестирования, бизнес-ангелы, цифровое сельское хозяйство, цифровизация.

Tatyana Stukan,
Ph.D. student, Kherson State Agrarian University

FEATURES OF USE OF INFORMAL FORMS OF INVESTMENT BY AGRICULTURAL ENTERPRISES IN DIGITAL AGRICULTURE

The article describes the essence and investigated state of innovative provision of agricultural enterprises through the use of informal forms of investment. The state of new technologies and innovative solutions for the improvement of production and economic activity of economic entities is analyzed. Strengths and weaknesses of innovations introduction by agro-forming are investigated. The positive economic effect taking into account all the positive and negative factors that an entity may encounter when applying innovations in production and economic activity is presented. The state of digital technologies introduction as one of the mechanisms by which the introduction of the latest technologies has a positive impact on the efficiency, effectiveness, cost and quality of production and economic activity of the enterprise is analyzed. It is proved that digitalization for agro-formations is an industrial platform that enables creation of high-tech production, modernization of processes by means of information-communicational and digital technologies. The meaning of one form of informal attraction of investment funds through business angel investors is described in the article. Five types of business angel investors most commonly found in practice are revealed: entrepreneurial, professional, corporate, enthusiasts, micromanagers. The ways and criteria by which business angel investors select an entity to finance its business are identified. The most successful projects that have received investment from business angels and turned into the largest corporations in the world are described. For agribusiness, the introduction of innovations contributes to increasing productivity, reducing costs, increasing production volumes, saving resources (material, labor, financial, intellectual), so the priority for agricultural enterprises is the search for opportunities and the active implementation of innovative development results in their production activities on the basis of introduction of digital technologies, while attracting informal forms of investment.

Keywords: innovation support, development, informal investment, business angels, digital agriculture, digitalisation.

Постановка проблеми. Сьогодення вимагає від суб'єктів господарювання максимальної ділової активності та інтеграції до ринкового середовища. Наразі актуальним стає питання активізації інноваційного розвитку аграрних підприємств, зокрема на основі використання цифрових технологій та залучення неформальних форм інвестування. Період стрімких змін в економіці передбачає розвиток суб'єктів господарювання із впровадженням у виробничо-господарську діяльність сучасних інновацій в селекції та генетиці, техніці та технологіях, в організації праці та управлінні. Цифровізація та автоматизація всіх етапів господарювання вимагає від агроформувань задля утримання суб'єкта та об'єкта конкуренції розширення ринкового сегмента, бути відкритим до кон'юнктурних змін та швидко впроваджувати інноваційний продукт у виробництво. Диджиталізація виробничих, управлінських та інвестиційних процесів для агроформувань є механізмом їх економічного зростання, завдяки якому новітні технології забезпечуватимуть ефективність, результативність, зростання оціночної вартості бізнесу, що призведе до підвищення їх конкурентоспроможності, збільшення обсягів виробництва високотехнологічної сільськогосподарської продукції та забезпечить нарощення експортного потенціалу на зовнішніх ринках. Своєю чергою впровадження новітніх технологій вимагає розширення інвестиційних потоків та посилення зв'язків між економічним зростанням підприємства та його діловою активністю і цей взаємозв'язок є нерозривним і дуже тісним. Тому дослідження питання особливостей використання неформальних форм інвестування для розвитку аграрних підприємств в умовах активної цифровізації та автоматизації є важливим і потребує аналізу та детального вивчення.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Дослідженням та вивченням основ венчурного фінансування та однієї з неформальних форм інвестування, як-от бізнес-ангели, займались як зарубіжні, так і вітчизняні вчені, серед яких П. Ромер, Ф. Кук, Р. Мартін, П. Санлей, Д. Тьорнер, О. О. Дагаєв, М. М. Фонтштейн, М. М. Іванов, Н. І. Іванова, А. М. Поручник, Л. Л. Антонюк та ін.

Мета і завдання дослідження. Розкрити суть та дослідити особливості використання неформальних форм інвестування агроформуваннями в умовах активізації цифрового сільського господарства.

Виклад основного матеріалу. Ринкові умови ведення бізнесу в наш час вимагають від підприємств розробки ефективних заходів щодо швидких змін зовнішнього та внутрішнього середовища, в якому функціює суб'єкт господарювання. Інтенсивний розвиток інноваційних процесів довів свою ефективність у різних сферах господарювання та став основним механізмом для аграрного виробника у нарощенні обсягів виробництва та завоюванні своїх конкурентних позицій на ринку. Інновації сьогодні є та будуть утримувати позицію основного чинника, який спроможний підвищити конкурентні позиції аграрного підприємств в умовах ринкових відносин. Для агровиробництва впровадження інновацій сприятиме підвищенню продуктивності праці, скороченню витрат, нарощенню обсягів виробництва, економії ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових, інтелектуальних), тому пріоритет на сьогодні для аграрних підприємств – це пошук можливостей та активне впровадження результатів інноваційного розвитку у свою виробничу діяльність на основі впровадження цифрових технологій.

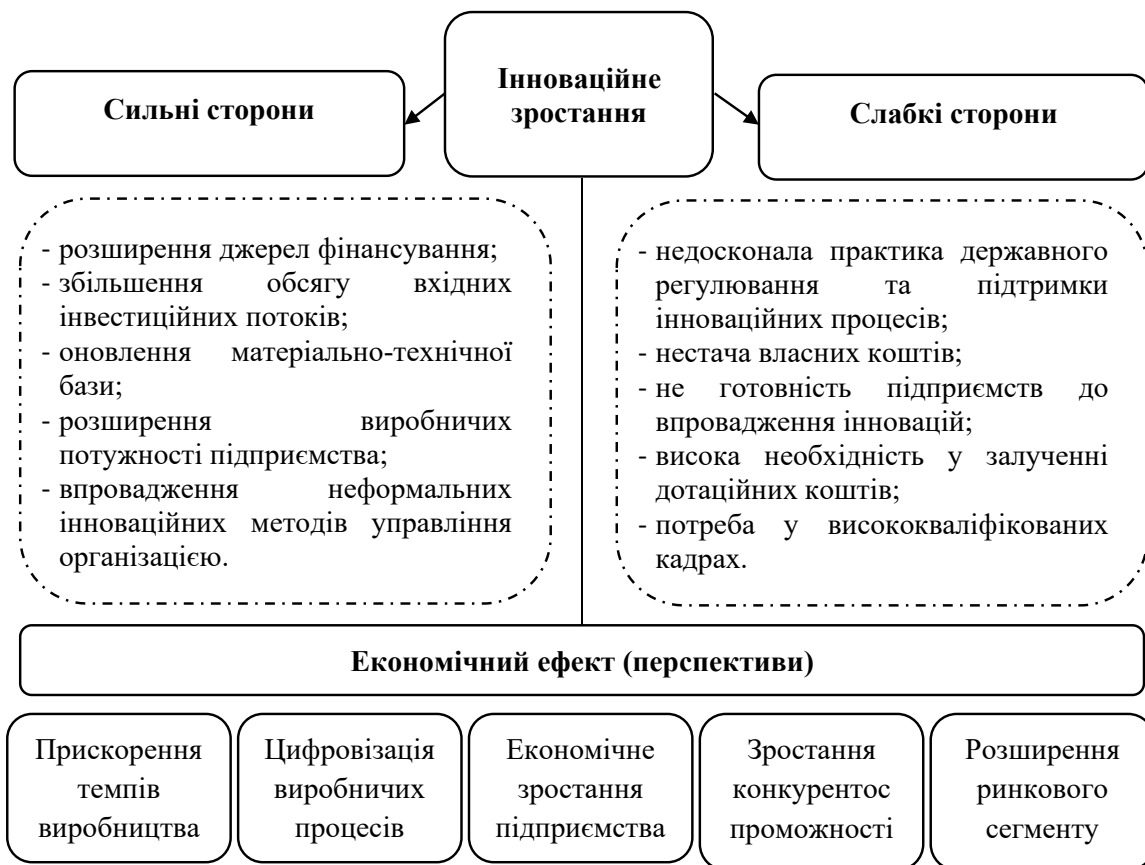
Ринок для підприємств сільського господарства пропонує безліч новітніх технологій та інноваційних рішень щодо покращення якості обробки ґрунту, органічного землеробства, застосування нових методів селекції, використання нано- та ресурсозберігаючих технологій. З цього переліку можна виділити декілька дієвих нововведень, які можуть допомогти аграрним підприємствам підвищити економічну та технологічну ефективність їх роботи: моніторинг стану посівів, руху техніки, виконання робіт; базові технології

точного землеробства; автоматизовані системи менеджменту – це те, що можуть застосовувати практично усі господарства [3].

Використання таких інноваційних технологій призводить до покращення сортових якостей культур, що вирощує господарство, підвищує пристосованість до ґрунтово-кліматичних умов і шкідників, сприяє збільшенню врожайності, зниженню витрат і собівартості, економії ресурсів. Основними труднощами впровадження інновацій нами визначено: нестача власних коштів, слабка державна підтримка, неготовність агроформувань до впровадження інновацій, висока необхідність у залучених коштах, дотаціях, потреба у висококваліфікованих кадрах та перекваліфікація тих, хто вже працює, недостатня поінформованість стосовно ринків збуту.

Визначення слабких та сильних сторін застосування інновацій підприємствами, що призводить до отримання економічного ефекту, представлено на рис. 1.

Інноваційне зростання суб'єктів господарювання залежить від внутрішніх чинників: інноваційного потенціалу, наявності ресурсів, ефективності управлінської структури, що є основою для формування виробничо-господарської стратегії організації. Розвиток інноваційних процесів на підприємствах призводить до виведення його на новий рівень для потенційного інвестора, який бачить, що агроформування змінюється в плані технічного і технологічного оновлення, готове йти на ризики з метою завоювання домінуючих позицій в своїй ринковій ніші. Це призводить до того, що інвестор готовий вкладати у виробничу діяльність свої фінансові кошти. Але цю картину можуть змінити негативні фактори, з якими доводиться стикатися суб'єкту господарювання, до яких безпосередньо належать недосконала законодавча база, відсутність формування інноваційної інфраструктури, неналежний захист інтелектуальної власності, практично відсутня підтримка кадрового потенціалу, що генерує нові ідеї та технічні рішення.

Рис. 1. Сильні та слабкі сторони впровадження інновацій агроформуваннями

Джерело: Сформовано за даними [2].

Попри всі позитивні та негативні чинники, з якими доводиться стикатися підприємствам, впроваджуючи інновації у свою діяльність, вони отримують економічний ефект у вигляді прискорення темпів виробництва, економічного зростання організації, розширення ринкового сегменту, зміцнення конкурентних позицій та ін. Ті, хто впроваджують інновації, приходять до активної цифровізації виробничих процесів,

адже сьогодні це визнаний механізм економічного зростання, завдяки якому введені в дію технології позитивно впливають на ефективність, результативність, вартість та якість господарської діяльності, що в результаті призводить до створення високотехнологічного виробництва [3].

Зважаючи на всі перешкоди, що існують для впровадження інновацій, все ж таки в своїй більшості агроформування приходять до того, що введення у виробництво інноваційного продукту є позитивним ефектом. На сьогодні ринок інновацій пропонує для аграріїв автоматизацію виробництва АПК на всіх рівнях: smart-землеробство та тваринництво, GPS-моніторинг та навігацію, дрони та роботехніку, сільгосптехніку нового покоління, інновації в селекції та харчових технологіях, біоінженерії АПК, вертикальне фермерство, smart-логістику, smart-пакувальні технології, технології blockchain, bigdata, енергоефективні технології та ін. Впровадження цифрових технологій дає змогу сільгоспвиробнику здійснювати ефективно процес управління у галузі рослинництва, віддалено контролювати та завчасно попереджувати всі форс-мажорні ситуації, які можуть виникнути на полі, фермі, лабораторіях, цехах для того, щоб кінцевий споживач зміг отримати високоякісну, безпечну і доступну за ціною продукцію [4].

Водночас освоєння інновацій передбачає залучення додаткових коштів через внутрішні та зовнішні джерела фінансування, це може бути краудфандинг, венчурні фонди, бізнес-інкубатори, бізнес-ангели. Оновлення виробничих процесів вимагає пошуку інноваційних та неформальних форм інвестування в інноваційну діяльність підприємств. Новим джерелом у вітчизняній економіці, яке можна залучити для освоєння підприємствами інноваційних проектів, є використання грошових коштів бізнес-ангелів. Це одна з складових венчурного інвестування, яка є неформальною формою венчурного капіталу, що представлена приватними інвесторами, які володіють достатньою кількістю накопичених фінансових ресурсів і готові вкладати в практичні, швидкоокупні ідеї, які згодом перетворяться у прибуткові бізнес-проекти [1, с. 1]. Сутність фінансування через бізнес-ангелів інституції полягає у стимулюванні розвитку інноваційних структур та диверсифікації виробництва шляхом інвестування та передачі управлінського досвіду новоствореним компаніям та стартапам.

Приватні інвестори (бізнес-ангели), на відміну від банків, надають кредити як на розвиток бізнесу, так і на його відкриття. Тому основною перевагою ангелів бізнесу над банківськими установами є те, що перші готові завжди йти на ризики, а другі звикли додатково їх страхувати. Залучення капіталу через бізнес-ангелів в інноваційну діяльність підприємств є альтернативою стандартним формам інвестування.

В економіці виділяють п'ять видів бізнес-ангелів: підприємницькі, професійні, корпоративні, ентузіасти, мікроменеджери [5, с. 56–57]. Підприємницькі бізнес-ангели – активні інвестори, що характеризуються ефективною виробничо-господарською діяльністю і розширюють її за рахунок поглиблення спеціалізації та проведення диверсифікації бізнесу, розширення товарного асортименту з метою завоювання ринків, залучення нових споживачів. Професійні бізнес-ангели не інвестують у невідомі сегменти бізнесу, вони здійснюють свою фінансово-інвестиційну діяльність лише в межах своєї компетенції. Вони цінують свою репутацію як інвестора. Корпоративні бізнес-ангели мають на меті очолити та здійснювати управлінські функції в монопроектах, що фінансуються. Корпоративні – топ-менеджери, які звільнилися з підприємства, де працювали, та мають певну суму грошей, яку готові інвестувати, їх головна мета – вкласти в обіг кошти та зайняти керівну посаду в профінансованій компанії, при цьому на паралельні проекти вони в жодному разі не готові витратитися. Ентузіасти не володіють особливими професійними навичками у фінансуванні проектів, це для них лише хобі, після того, як вони вклали свої кошти, не збираються брати участь в інвестиційному управлінні. Мікроменеджери – такий вид бізнес-ангелів, який одночасно вкладає кошти в три-чотири бізнес ідеї, в управлінні прагнуть займати керівні посади та безпосередньо впливати на всі процеси і на кожну компанію, де залучені їх гроші.

Метою бізнес-ангела, який готовий вкладати власні кошти в діяльність підприємства, є нарощення прибутків за рахунок збільшення вартості компанії, а після трьох-семи років – продаж своєї частки в бізнесі для того, щоб зайнятися іншим інноваційним проектом, який потребує його грошових активів і буде більш вигідний, ніж попередній.

Бізнес-ангели шукають проекти для інвестування трьома способами [2, с. 108–109]:

1) через особисті контакти, знайомих, які мають зв'язки з керівниками компаній, друзів, колег, членів сім'ї, родичів, які посідають керівні посади на підприємствах;

2) через рекомендації юристів, співробітників фінансових та банківських установ, в яких вони обслуговуються, організації, що надають дорадчі послуги, формальні та неформальні бізнес-асоціації, члени яких між собою знайомі і вони володіють інформацією про те, хто шукає капітал для залучення в свою компанію;

3) через відвідування форумів, бізнес-зустрічей, у рамках яких налагоджуються ділові контакти та нові інвестиційні зв'язки, формуються нові фінансові потоки.

Основною характеристикою бізнес-ангелів є те, що вони не афішують свою діяльність та схильні до повної анонімності, підтримують в основному малий та середній бізнес, вкладають 80% власних коштів на початковому етапі ведення бізнесу, більшість їх інвестицій спрямована на новітні технології і на все, що з ними пов'язано, їх середній розмір інвестицій становить від 5 до 10 тис. дол. США, а в окремих випадках може досягати понад 150 тис. дол. США. На сьогодні найуспішніші проекти, які отримали інвестування від бізнес-ангелів та перетворилися на найбільші корпорації Google та Apple і компанії світу – Polo та Amazon.com. Економічний ефект, який отримали приватні інвестори після виходу з цих проектів, є вражаючим, тому що їх початкові вкладення були перевищені у 1000 разів.

Висновок. Аграрним підприємствам сьогодні необхідно впроваджувати та використовувати цифрові технології, адже це дасть їм змогу орієнтуватися на існуючі потреби ринку, впливати на його формування, що сприятиме підвищенню продуктивності в сільському господарстві, швидкому усуненню форс-мажорних ситуацій в ризикових умовах його ведення, призведе до скорочення витрат часу на процес прогнозування, планування, впровадження та контролю за ходом виробництва. Цифровізація агросектору також позитивно вплине і на цифровізацію сільської інфраструктури, зможе стати одним з факторів, що призведе до зростання якості й умов життя у сільській місцевості. Тому постійне та системне впровадження інновацій забезпечить якісний розвиток українського сільського господарства.

Своєю чергою на сьогодні Україна потребує створення міцної мережі неформальної форми інвестування у різні види інноваційних діяльності, що сприятиме покращенню економічного клімату в країні, допоможе уникнути певних кризових ситуацій та стане допоміжним етапом на шляху до підвищення рівня розвитку підприємницького сектору в нашій державі у порівнянні з провідними країнами світу.

Отже, розвиток цифрових технологій в агросфері – необхідність, адже це загальносвітовий тренд. Саме впровадження інноваційного підходу через активну цифровізацію та неформальні форми інвестування дасть змогу підвищити ефективність господарської діяльності підприємств аграрної сфери, а відтак слугуватиме рушійним фактором в досягненні їх стратегічних цілей. Це також дасть змогу підвищити рівень їхньої конкурентоспроможності, зміцнити позиції на міжнародному ринку аграрних товарів та покращити ефективність виробничо-господарської діяльності загалом.

Література:

1. Александрова Л. Бізнес-ангели інвестиційних проектів. *Фінансовий ринок України*. 2012. № 2. С. 24.
2. Погрішук Г. Б., Руденко В. В. Інвестування : навч. посіб. Тернопіль : Економічна думка, 2014. 277 с.
3. Розпорядження Кабінет Міністрів України № 67-р «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації» від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-rozvitku-cifrovo-yi-ekonomiki-ta-suspilstva-ukrayini-na-20182020-roki-ta-zatverdzhennya-planu-zahodiv-shodo-yiyi-realizaciyi>. (дата звернення 17.10.2019).
4. Цифрове землеробство спричинить революцію в сільському господарстві. URL: <https://propozitsiya.com/ua/cyfrove-zemlerobstvo-sprychynyt-revolyuciyu-v-silskomu-gospodarstvi>. (дата звернення 18.10.2019).
5. Шевченко О. М. Неформальний ринок венчурного капіталу в економічно-розвинутих країнах та його особливості в Україні. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2016. № 2/1 (19). С. 54–60.